

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE
ARCHEOGRAPHIC COMMISSION
M. HRUSHEVS'KYI INSTITUTE OF UKRAINIAN ARCHEOGRAPHY
AND SOURCE STUDIES

UKRAINIAN ARCHEOGRAPHIC YEAR BOOK

NEW SERIES

ISSUE 3/4

•

UKRAINIAN
ARCHEOGRAPHIC
COLLECTION

VOLUME 6/7

KYIV 1999

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
АРХЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ім. М. С. ГРУШЕВСЬКОГО

УКРАЇНСЬКИЙ АРХЕОГРАФІЧНИЙ ЩОРІЧНИК

НОВА СЕРІЯ

ВИПУСК 3/4

•

УКРАЇНСЬКИЙ
АРХЕОГРАФІЧНИЙ
ЗБІРНИК

ТОМ 6/7

КИЇВ 1999

Черговий випуск “Українського археографічного щорічника”, що виходить у світ, на жаль, із значним запізненням, знайомить читачів з новими працями з історії археографії та суміжних джерелознавчих дисциплін, публікаціями текстів та текстологічними розвідками, історико-джерелознавчими дослідженнями і оглядами широкого хронологічного діапазону, в основі яких лежать актові джерела XVI–XVIII ст., нарративні та полемічні пам’ятки XV–XVII ст., документальні й епістолярні матеріали XIX–XX ст., інші джерела, що зберігаються в українських та зарубіжних архівосховищах.

Редакційна колегія

П. С. СОХАНЬ (головний редактор),
Г. В. БОРЯК (заступник головного редактора),
І. М. ЗАБІЯКА, Н. П. СТАРЧЕНКО (відповідальні секретарі),
Я. Р. ДАШКЕВИЧ, Л. А. ДУБРОВІНА, Ю. А. МИЦИК,
В. І. НАУЛКО, Р. Я. ПИРІГ, О. В. ТОДІЙЧУК,
В. І. УЛЬЯНОВСЬКИЙ, В. С. ШАНДРА, Ю. І. ШАПОВАЛ

Підготовлено і видруковано за сприяння
Фонду Катедр Українознавства (ФКУ).
Програма українознавчих досліджень, фундатором якої є ФКУ,
фінансується за рахунок благодійних пожертв
українських громад США і Канади

І. М. ЗАБІЯКА (Київ)

ВАСИЛЬ ГОРЛЕНКО І ЖУРНАЛ “КИЕВСКАЯ СТАРИНА”

Журнал “Киевская старина” завжди привертав і буде привертати увагу багатьох учених різних спеціальностей: істориків, філологів, етнографів, фольклористів... За чверть століття свого існування в складних і невибагливих умовах у ньому було представлено величезний фактичний і теоретичний матеріал. Його сторінки об’єднували широке коло насамперед українських діячів із найрізноманітніших галузей.

Але основним спрямуванням цього видання було висвітлення минулого й сучасного життя України. Тобто журнал відповідав своїй першочерговій місії: “Исторический журнал” (як це зазначено на титульній сторінці) у найширшому розумінні цього поняття. Тому й дивно сприймаються деякі міркування навіть у так звані перебудовні часи хоча й надто поважних учених з приводу цього часопису: “Не стільки організацією і спрямуванням літературного процесу, скільки дослідженнями історичного минулого займався літературно-науковий місячник ліберально-поміркового напрямку “Киевская старина”, на сторінках якого поряд з багатьма цінними фольклорно-етнографічними й історико-літературними матеріалами та студіями друкувалися твори давніх, а зрідка й сучасних українських письменників”¹. Створюється враження, що автор цього міркування взагалі не тримав жодного примірника в руках, що, звичайно, сумнівно.

З 1882 р. вийшло близько 300 чисел журналу, якщо врахувати і спарені номери. У них представлено понад 80 авторів художніх творів, здебільшого це сучасні українські письменники, і більше 160 тільки художніх творів. Деякі з публікацій друкувалися протягом року, а то й з переносом на наступний, як роман М.Старицького “Перед бурею”, В. Познанського “Попок”, багато творів виходило в кількох номерах. Понад 500 статей і розвідок присвячено історії літератури, з них більше 40 – І.Котляревському, понад 180 – Т.Шевченку. Велика кількість, окрім фольклорно-етнографічного, ще й епістолярного, біографічного та іншого саме літературного матеріалу, було вміщено в “Киевской старине”. Отже, журнал не просто організовував, а й спрямовував літературний процес в

Україні. Однак він не був літературно-науковим журналом, як це зазначає автор процитованих слів, він був просто історичним, з високою свідомістю співробітників, які друкували твори художнього спрямування і не лише на чисто історичну тематику. Окрім того журнал подавав інформацію про літературу, присвячену Україні, часто друкував рецензії, огляди, замітки, повідомлення в спеціальній рубриці – “Бібліографія”. Тематика цих публікацій була досить різноманітна.

“Киевская старина” був суто національний журнал. Вивчаючи історію виникнення деяких періодичних видань у минулому столітті в Україні, можна дійти висновку, що переважна більшість журналів, особливо такі як “Основа”, “Киевская старина” та інші, організовувалися для того, щоб жива була історія нації, щоб писався її своєрідний літопис...

Серед тих співробітників, які в історичному журналі впливали на формування і розвиток української культури, був Василь Горленко. Коли почав виходити журнал, його перо вже було відшліфоване шпальтами кількох російських газет і журналів (“Голос”, “Новое время”, “Отечественные записки” та ін.), а також українською російськомовною газетою “Труд”. Отже, в журнал прийшов цілком сформований фахівець і, найосновніше, патріот, самовідданий трудівник на українській ниві.

У цьому переконують його перші публікації “Бандурист Иван Крюковский...” та “Старинные малороссийские портреты”. Перша, як і всі наступні фольклорологічні матеріали, були створені під час поїздок В.Горленка по найвіддаленіших куточках Полтавщини, Чернігівщини, Київщини, де він збирав думи, пісні. Особливого значення він надавав псалмам літературного походження. Як фольклорист В. Горленко реалізувався найкраще саме в цьому журналі. Спроба видати збірку “Лівобережжя” завершилася невдачею.

З середини 80-х років В.Горленко досліджує художні твори В. Боровиковського, Д.Левицького, Т.Шевченка, відстоюючи їх як національних митців. Подаючи в журналі відомості про картини та місце їх знаходження чи зберігання, він розшукував і закликав це робити інших, аби не втратити жодної праці українських художників. Особливо таке ставлення проявлялося до Шевченка-художника.

Друкуючи мистецтвознавчі та фольклористичні матеріали, В.Горленко активно включається в літературний процес як критик. Він один із перших відгукнувся на твори Панаса Мирного (перша частина роману “Повія” та інші), І.Франка (повість “Захар Беркут”), драматичні твори М. Кропивницького та багатьох інших сучасників. Розшукував і друкував нові документи, матеріали про І.Котляревського (“Из бумаг И.П.Котляревского”), П.Куліша (“Невышедшая книга”, про “Украинские народные предания”). Писав огляди літератури (і не лише художньої). Так, наприклад, з’явилися два огляди “Малорусские издания 1882 года”. Однак з невідомих причин справа обмежилася тільки цими публікаціями. Але час від часу, між опрацюванням творів когось із авторів, Горленко береться за огляд періо-

дичного видання ("Рада", Украинский альманах...). Так чи інакше він постійно був у курсі тих справ, які представляли інтерес в цілому для галузі чи для рядового читача, навіть якщо книжка була й не художньою, а фаховою, наприклад, з сільського господарства. Недаремно історик О. Лазаревський у листі до Г.Милорадовича від 21 травня 1893 року писав: "Горленко найкращий майстер з теперішніх наших літературних митців"².

Проте було б помилкою вважати, що В.Горленко – критик літератури чисто художнього спрямування. Співробітничавши в історичному журналі, він не забував про основне завдання і характер цього видання. Історія в розумінні Горленка – поняття досить широке, воно вбирає всі сфери людської діяльності. "Журнал, – писав Горленко з цього приводу, – що присвячений історії Південної Росії та її етнографії, не може замовчувати сучасні малоросійські видання. Хоча вони інколи майже не стосуються історії південноросійської, але часто і за зовнішньою своєю формою і за внутрішнім змістом представляють розробку історичного матеріалу, яким є в ньому, з одного боку, мова, а з іншого – народні, століттями сформовані погляди на життя і його своєрідні форми. У свою чергу і самі вони, якщо не частково, то в цілому, як явище нинішньої епохи, стають набутком історії, якого ми не повинні залишати без уваги"³.

Так розпочав свій перший огляд українських видань В.Горленко за 1882 рік. Тут він обгрунтовує необхідність появи в історичному журналі оглядових речей, що, здавалося б, не мають відношення до історії. Така аргументація була необхідна насамперед чисто з політичних і тактичних міркувань, які обумовлюються забороною рідного слова, цензурними утисками тощо. Для В.Горленка всякий значущий факт – історичний, літературний, мистецький, фольклорний – завжди набирав історичного змісту і значення. Минуле і нинішнє – заради майбутнього: такий девіз В.Горленка, його громадської активності. Побутова річ, буденний факт, не кажучи вже про щось особливе, втрачали своє первісне значення і набирали епохального і національного характеру. Словом, йшлося про майбутнє нації, її духовний світ як першооснову, її відмінність від інших націй, особливість і оригінальність на рівні мови, літератури, побуту, освіти, мистецтва, світогляду тощо, але не на політичному. Саме в цих напрямках і працював Горленко, цим і обумовлюється його збирання фольклорно-етнографічних матеріалів, написання мистецтвознавчих та літературно-критичних статей. Національний феномен, національна ідея знайшли своє відображення вже в ранніх публікаціях В.Горленка. Для нього найважливіше було зафіксувати їх у дещо закодованій формі. Це й обумовило згодом поширення поверхової думки, що творчість Горленка цінна фактичними даними чи матеріалами⁴.

Справді, коли говорять, що творча спадщина Горленка цінна фактичним матеріалом – це суцільна правда. На зламі двох століть, старих і нових відносин, йому – вразливому, емоційному, тонкому естету, який добре розумів і бачив руйнівну силу нового, – було ніколи займатися філософ-

ствуванням, теоретизуванням. Він розкидав цей фактаж по друкованих органах, щоб запалити ним інших на пошуки і збереження національних святинь. Його публікації – глибоко патріотичні. Але патріотизм В.Горленка не був просто “голим”, він містив у собі конкретні погляди, ставлення, систему, теоретичні розробки, отже, – й світогляд. Тому факт у Горленка завжди був багатограним, відігравав зовнішню і внутрішню роль, які, зрозуміло, треба вміти чи хотіти бачити.

Горленко досконало знав історію України, її культуру. Усе набуто попередніми поколіннями, він проштудіював із надзвичайною сумлінністю. Тому досить легко орієнтувався в тому чи іншому явищі, в тій чи іншій темі. Його своєрідна, хоча й не остаточна, думка з приводу автора “Історії Русів” зайняла своє місце серед визначних істориків України завдяки оригінальному мисленню і дослідницькій скрупульозності, знайшла підтримку в сучасників, скажімо, М.Драгоманова (“Из истории южно-русского общества начала XIX века...”). Предметом його дослідження ставали приватні збірки старовини В.Тарновського, К.Скаржинської (“Лубенский музей Е. Н. Скаржинской”). Усіляко підтримував такі заняття, збираючи й сам українські старожитності.

За всю свою творчу співпрацю в журналі В.Горленко, як і В.Антонович, О.Лазаревський та інші автори, не брав авторської винагороди.

Патріотизм Горленка щодо журналу проявлявся в тому, що він багато років (до переїзду до Петербурга) був консультантом, редагував матеріали, які представляли наукову цінність, але були написані не досить вправною рукою. Коли наставали скрутні часи: падав тираж, не було коштів на оплату за друк, на гонорар та інші витрати, В.Горленко не просто переживав, співчував, докоряв комусь за безгосподарність... Усе це, звичайно, було, але й усіляко допомагав: писав листи до різних інстанцій, установ з проханням замовляти журнал для своїх бібліотек, шукав нових меценатів, даючи таким чином можливість журналу жити. І це йому до певної міри вдавалося. У тому, що чверть століття журнал виходив, є заслуга і В. Горленка.

Цінним джерелом на сьогодні є не лише публікації В. Горленка в журналі, а й його листування з редакторами, співробітниками цього видання, знайомими, яке й проливає світло на взаємини між Василем Петровичем і оточенням в цілому. Адже вони не були завжди однаковими. Із зміною редакторів мінялися й взаємини і, на превеликий жаль, на гірше. Це легко простежити навіть за кількістю публікацій за кожен рік. З того часу, як помер Ф. Г. Лебединцев і на його місце прийшов О. С. Лашкевич, який почав втручатися в стиль В. Горленка, їхні стосунки почали відбиватися і на творчій продуктивності дописувача, його участі у внутрішніх проблемах. Саме в цей час він задумується над місцем постійної роботи. Але не в Києві, а в Петербурзі.

Був момент, коли Василю Петровичу пропонували посісти місце редактора цього органу. Важко сказати, як би відкрився він на цій посаді,

але В.Горленко відмовився на користь власній незалежності, щоб мати можливість їздити по Україні в пошуках старовини, займатися літературною справою. Можливо, якби Горленко став редактором, він би не поїхав до Петербурга на заробітки, не співробітничав би десятиліття в російській пресі, не відривався б поступово від українських тем, від життя свого народу. Можливо б... Хоча й там, у Петербурзі, він усіляко намагався (і багато в чому зміг) пропагувати українську культуру, літературу. Однак, нам здається, він був потрібніший тут, в Україні.

В попередніх біографічних покажчиках праць В. Горленка в “Киевской старине”, зокрема таких, як “Систематический указатель журнала “Киевская старина” (Полтава, 1911), по-перше, є окремі неточності в самих назвах публікацій (перелік їх займе багато місця), по-друге, він не є повним покажчиком праць Горленка, як і багатьох інших авторів цього журналу, і, по-третє, деякі матеріали помилково приписані Горленкові. Зазначимо їх: “Визит Кармелюка: (из письма в редакцию)” підписаний А.В., а не Г-ко В.; “Ко дню столетия кончины последнего кошевого войска Запорожского Петра Калнишевского”, підписано Г.Б., а не Г.В.; “Воспоминания Подольского старожила о временах крепостного права” – F, а не Г. Ці та інші неточності поширилися на подальші бібліографічні видання загального характеру і персоналії⁵.

Праці В. Горленка можна розподілити за тим же принципом, що й у “Систематическом указателе”. Однак, нам видається, краще розподілити їх за дещо загальним характером – це: мистецтвознавство, фольклор та етнографія, художня література і критика, історія України. Такий розподіл обумовлюється насамперед змістом, предметом праць В. Горленка.

Про достовірність зазначених публікацій В.Горленка в журналі “Киевская старина”, які належать саме йому, засвідчують його повні підписи – “В.Горленко”, потім псевдоніми та криптоніми – “В. Г-ко”, “Г-ко”, “Г-го”, “В.Г.”, “Г.”, “Глаголь”, “W”, “Z”. У деяких із них прискіпливий читач може засумніватися. Таке почуття присутнє і в нас. Скажімо, рецензію на книгу “Наука истории русского права – ее вспомогательные знания, источники и литература,... составил ординарный профессор Императорского Казанского университета Н. П. Загоскин. Казань, 1891 р. Стр. XXVIII+530. Цена 3 руб.”, уміщена в журналі за 1891 рік в №12, підписана криптонімом W*. Такий підпис у журналі зустрічається один раз. Тому важко погодитися з тим, що це була єдина публікація автора. У протилежному переконує обсяг і ґрунтовність викладу змісту рецензії. Таким же криптонімом, але без зірочки, підписував свої матеріали Горленко. Проте в нас викликають сумніви щодо приналежності даної публікації саме йому, бо в листах, які є в нашому розпорядженні, про цю книжку, а тим більше про рецензію на неї мови немає. Інші публікації, підписані криптонімами, в основному підтверджуються в тій чи тій формі згадками в листах В.Горленка до співробітників журналу “Киевская старина” та знайомих.

Складніше з тими публікаціями, які не підписані, тобто анонімні. Ми намагалися розшифрувати їх за допомогою листів Горленка, а також за змістом, стилем. Останній метод, хоча й не гарантує, але дає право на припущення і можливість включити деякі сумнівні праці автора в єдиний список.

Бібліографія праць В.Горленка, уміщених у журналі “Киевская старина”

1882

1. В.Горленко. Бандурист Иван Крюковский: (Текст девяти дум, с биографической заметкой). – №12. – С.481-518. [Думи: “Олексій Попович”, “Відчим”, “Соколи”, “Про сестру і брата”, “Про вдову та синів”, “Про озовських братів”, “Самійло Кішка”, “Тарас Бульба та сини” [в переказі, тому її не зафіксовано в заголовку. – І.З.), “Хведор Безрідний”, “Іван Коновченко”]. [Вся інформація, що подається в квадратних дужках, наша чи є підзаголовками назви статті В.Горленка. – І.З.]

2. В.Горленко. Старинные малороссийские портреты. – №12. – С.602-605. [“Портрет гетмана Ив. Степ. Мазепы”, “Портрет гетмана Ив. Самойловича”, “Стенной портрет (фреск) Иосифа Тукальского, “Портрет Иосафа Горленка”].

1883

3. В. Г-ко. Эпизод о памятнике Шевченку и о его могиле – в Полтавском земском собрании 1882 года. – №1. – С. 218-220.

4. В. Г-ко. Три псалмы. – №2. – С.467-476. “Ох, зійшли мої літа, як вихор з круга світа”, “Ой горе, горе на сім світі жити”, “Ой, хто в мирі являється...”.

5. В. Горленко. Из бумаг И. П. Котляревского. – №5. – С.146-154.

6. В. Г-ко. Малороссийские издания 1882 года. – №6. – С.353-370. [1) “Бабуся з того світу”, оповідання про померші душі; 2) Дві казки: І. “Півпівника”, гишпанська дитська казочка, по-нашому розказав Панько Казюка. ІІ. “Циган”, уривок из казки П.А.Куліша; 3) Байки Леонида Глібова; 4) Байки по Крилову М.Старицького. 5) “Сорочинський ярмарок” із “Вечорів на хуторі біля Диканьки” М. Гоголя. Переклав М.Старицький; 6) “Різдвяна ніч”, музична комедія в 4-х діях. (Тема по Гоголю). Текст і вірші М.Старицького, муз. М.Лисенка; 7) “Простак або хитрощі жінки, перехитрені москалем”. Кумедія в одній дії. Соч. В.О.Гоголя; 8) “Орися”, ідилія П.А.Куліша; 9) “Не можна бабі Парасці вдержатися в селі” І. Левицького; 10) “Благословіть бабі Палажці скоропостижно вмерти” І. Левицького; 11) “Дві московки”, повість І. Левицького; 12) “Катерина” Т. Шевченка; 13) “Дещо про світ Божий”; 14) “Сцены и рассказы из малорусского народного быта” П.Раевского].

7. В. Г-ко. Повія, роман П.Мирного. Частина перша (“Рада”, український альманах, Киев, 1883 г.). – №6. – С.366-370.

8. Сообщ. В.Горленко. Вариант песни о правде. – №6. – С.769-770. [“Нема в світі правди... Правди не зіскати”].

9. [Б.п.] Малорусские издания 1882 года. – №11. – С.484-493. [1) Збірник творів М.Л.Кропивницького. Т.1; 2) “За крашанку – писанка”. П.О.Кулішев. Написав Данило Сліпченко-Мордовець; 3) “За злими людьми й хата не горить”, казка Алексея Грабины; 4) “Оповідання про комах. Яка од їх користь або шкода в господарстві” (с 45 малюнками) Р.Степовика; 5) “Про Дифтерит або обкладки для селян і хуторян на Україні”. Зложив лікар М.Хведоровський].

10. В. Г-ко. Тарас Григорьевич Шевченко. (По книге Чалого и по “Кобзарю”) С.Н.Кулябки. Киев, 1884 г. – №12. – С.675-676.

11. В. Г-ко. Сборник сведений по хозяйственной статистике Полтавской губернии. Том 1. Зеньковский уезд. Части 1 и 2. Полтава 1882-1883 года. – №12. – С.677-680.

1884

12. В. П. Горленко. Кобзари и лирники. – №1. – 21-50. (I. Ярмарка в Пирятине. II. Варианты дум [“О вдове и сыновьях”, “Иван Коновченко”]. III. Кобзарь Братиця. [“Псальма Почаевской Богоматери”, “Правда”, “Вдова”]); В.Горленко. – №12. – С.639-657 [Сатирическая дума “Козак и козачка”, Федор Баша, Легенда и псальма о Евладии, Музыкальные инструменты кобзарей и лирников, Приложение к статье “Кобзари и лирники” (Лира, ее составные части и их народные названия)].

13. В. Г-ко. Город Чернобыл (Киевской губернии), описанный отставным военным Л.П. Киев, 1881 г. – №1. – С.140-151.

14. В. Г-ко. “Ворскло”, лірна поезія Я.Щоголева. Харьков. 1883 г. – №1. – С.151-154.

15. Г-ко. “Юмористические рассказы и сцены из малорусского народного быта. В.П.Жуковского. Киев. 1884 г.” – №1. – С.154-155.

16. В. Г. “Труды этнографическо-статистической экспедиции” Чубинского в сравнении с другими подобными. – №3. – С.349-351.

17. В. Г-ко. Спомінкі при жите і діяльності Володимира Барвінського, Львов. 1884 г. – №3. – С.489-491.

18. В. Г-ко. Сто семь лет южно-русской этнографии. – №3. – С.505-507.

19. Г. “Очерки истории украинской литературы XIX столетия”. Н.И.Петрова. Киев, 1884 г. – №4. – С.664-672.

20. В.Горленко. Художник В. Л. Боровиковский. 1758 (?) – 1825 г. – №4. – С.701-708. [Додається “Список известных работ Боровиковского”].

21. В. Горленко. Еще о Боровиковском. – №7. – С.538-541.

22. В. Г-го. Н. И. Костомаров. “Эллины Тавриды”. Историческая драма в 5 действиях. СПб. 1884 г. – №9. – С.137-141.

23. В.Горленко. Распродажа в Вишневецком замке. (Корреспонденция “Киевской старины”). – №10. – С.361-366.

24. В.Горленко. Французский этюд о Мазепе. – №12. – С.703-707.

1885

25. Г. Рада, украинский альманах на 1884 год. Киев, 1884 год. – №1. – С.174-176.
26. Г. Иван Франко. – Захар Беркут. Образ громадского житя Карпатской Руси в XIII веце. Львов, 1884 г. – №2. – С.369-376.
27. Г. Библиографическое извещение. – №2. – С.415-416. [Про вихід в Галичині газети “Буковина”].
28. В.Горленко. Киев в 1799 году. – №3. – С.581-592.
29. Г. Д.Л.Мордовцев. Оповідання. СПб. 1885 г. – №8. – С.698-700.
30. В.Г. Кобзарь Крюковский. (Некролог). – №8. – С.740-743.
31. Мартынович П. Из народных преданий о Гетьманщине, Запорожье и Черноморье. – № 11. – С.535-543. [Передмова В. Горленка].
32. W. Малорусские литературные новинки 1885 года. – №12. – С.699-702.
33. В.Г-ко. Француз-путешественник по Украине. – №12. – С.749-757.

1886

34. В.Горленко. Две поездки с Н.И.Костомаровым. – №1. – С.111-123.
35. В.Горленко. Угро-русские народные песни, собранные г. де-Волланом (Записки императорского Географического общества по отделению этнографии, т.ХІІІ, вып.1). С.-Петербург, 1886 года. – №1. – С.168-172.
36. В.Г-ко. Т.Шевченко. Гайдамаки. Издание иллюстрированное художником А.Г.Сластеном. СПб. 1886. – №2. – С.371-375.
37. В.Г-ко. Воспоминания г-жи Смирновой о Гоголе. – Н- 2. – С.381-387.
38. В.Горленко. Альбомы и рисунки Шевченка в собрании В. В. Тарновского. – №2. – С.402-409.
39. W. Кн[язь] Е.Горчаков. Киев, с приложением плана г.Киева Москва, 1885 г. – №5. – С.150-153.
40. W. Указатель к изданиям Императорского русского географического общества и его отделов с 1846 по 1875 г. СПб. 1886 г. – №7. – С.537-542.
41. [Федькович Осип] Довбушев клад. (Гуцульская легенда). – №8. – С.739-746. [Переклад В.Горленка].
42. В.Г. Малорусская свадьба к Корницком приходе, Константиновского уезда, Седлецкой губернии. Составил по собранным лично материалам Н.Янчук. Москва. 1886 г. – №10. – С.369-372.
43. W. Литературный сборник, издаваемый галицко-русскою матицею под редакцией Б.Дедицкого. Вып.1. Львов, 1886 года. – №12. – С.728-732.
44. В.Г. “Мазепа” г.Чайковского. – №12. – С.759-762.

1887

45. Г. Три пьесы Ив.Карого. Херсон. 1886 г. – №2. – С.342-345. [П'еси: “Бондарівна”, “Хто винен”, “Розуний і дурень”].
46. В.Г. Справка о Г.Н.Теплове. – №2. – С.372-377.
47. В.Г. В.Шенрок. Ученические годы Гоголя. Москва, 1887 г. – №3. – С.561-564.

48. В. Г. Картины старины. Киевский спектакль начала XVIII в. – №4. – С.681-692.

49. W. А. А. Васильчиков. Семейство Разумовских, т.IV. Спб. 1887 г. – №4. – С.760-762.

50. Z. По пирятинскому уезду. (Кое-что из прежней жизни левобережного священства). – №4. – С.790-794.

51. W. Иосиф-Игнатий Крашевский. – №4. – С.799-802. [Некролог].

52. W. На пути в Иерусалим (Листок из путевых заметок 1744 года). – №5. – С.204-206.

53. В. Горленко Малорусские народные игры окрестностей Переяслава. – №6-7. – С.451-454.

54. В.Г. Добрый почин. – №10. – С.379-281. [Про зберігання рукописної і книжкової старовини].

1888

55. В. Г-ко. Иллюстрации Шевченка. – №1-3. – С.8-11.

56. В. Горленко. Алексей Алексеевич Перовский. – №4. – С.109-124.

57. В. Горленко. Украинские легенды в французском журнале. – №5. – С.37-39.

58. В. Г. К редакторской деятельности Ф. Г. Лебединцева. (Из письма в редакцию). – №5. – С.65-66.

59. В. Г. Картины, рисунки и офорты Шевченка. – №7. – С.80-85. [До статті додаються списки: “Картины Шевченка маслянными красками”, “Офорты Ш[евчен]ка по годам из исполнения”].

60. В. Г. Киевская публичная библиотека. – №8. – С.27-31.

61. В. Г. Новое приобретение церковно-археологического музея. – №8. – С.32-33.

62. В. Г. Три лекции Ал.Перовского. – №9. – С.76-77.

63. W. Невышедшая книга. – №9. – С.78-80. [Про книгу П.Куліша “Украинские народные предания”].

64. В. Г. Придворный бандурист в бегах. – №10. – С.21-23. [Про Г. М. Любистка].

65. В. Г. Ученики переяславских славяно-латинских школ в 1744 г. – №10. – С.23-26.

66. В. Г. Племянница Потемкина. – №11. – С.72-77.

67. Г. С.А.Венегеров. Критико-биографический словарь русских писателей и ученых. Спб. 1886-8, вып.1-13. – С. №12. – С.72-74.

1889

68. W. Платон Акимович Лукашевич. [Некролог]. – №1. – С.245-246.

69. П. М., [В.Г.]. Александр Ипполитович Гаврилов. [Некролог]. – №1. – С.246-247.

70. W. Выставка картин киевских художников. – №4. – С.203-205.

71. Г. С дороги. – №4. – С.206-207.

72. В.Г. Иван Манджура. Степови думы та спивы. Спб., 1889 г. – 37 стр. – №9. – С.788-790.

73. [Б.п.] Рисунки Шевченка. – №10. – С.184-185.
74. А.Г. Сочинения Г.Ф.Квитки. Т.ІІІ. Повести и рассказы. Харьков, 1889 г. – стр.341. – №10. – С.207-210.

1890

75. Г. Старинная южнорусская гравюра. – №1. – С.47-59.
76. Г. Бегуны от науки. – №4. – С.153-155.
76а. [Б.п.] Евреи козаки в начале XVII века. – №5. – С.377-379.
77. [Б.п.] Остап Вересай. (Некролог). – №7. – С.132-134.
78. Г. Александр Алексеевич Васильчиков. [Некролог]. – №7. – С.134-135.
79. Над Днестром. Рассказы из народной жизни на Буковине Осипа Федьковича. [Переклад В.Горленка]. – №7-9. – С.105-116.
80. Г. Лубенский музей Е.Н.Скаржинской. – №10. – С.123-134.
81. [Б.п.] Судьба просветительских учреждений Киева. – №11. – С.317-322.
82. В.Г. Польские рисунки на украинские темы. – №11. – С.323-325.
83. В.Г. Юношеское письмо и портрет Гоголя. – №11. – С.331-332.

1891

84. [Б.п.] Два письма Шевченка (1840-1847). – № 2. – С.290-214.
85. Г. Сочинения Гоголя, изданные под редакцией Тихонравова, V т. Москва, 1889-90 гг. – №3. – С.528-534.
86. [Б.п.] Повести и рассказы Грицка Основьяненка. Т.ІV. Харьков. 1890 г. стр.515. – №3. – С.534-538.
87. В. Г. Альбом офортов Шевченка. – №5. – С.483-484.
88. В. Г. Французский поэт Гриценко. – №6. – С.486-488.
89. Г. Рисунки из путешествия имп[ератрицы] Екатерины II в южную Россию. – №10. – С.126-127.

1892

90. В.Г. Письмо Ив[ана] Носа к Прилуцкому полковнику Дм[итрию] Горленко о свадьбе его сына. – №1. – С.136-138.
91. Z. Письма Вас[илия] Ив[ановича] Туманского и его неизданные стихотворения. Чернигов, 1891 года. – №1. – С.164-166.
92. [Б.п.] К помещенным двум рисункам Т.Г.Шевченко. – №2. – С.323-324.
93. Z. Выставка картин киевских художников. – №2. – С.331-333.
94. Z. А.Г.Брикнер. – Потемкин. – С 2 портретами. Спб, 1891. 276 стр. Цена 2 р. 60 коп. – №3. – С.512-514.

1893

95. В. Горленко. Из истории южнорусского общества начала XIX века. (Письма В. И. Чарныша, А.И.Чепы, В. Г. Полетики и заметки к ним). – №1. – С.41-76.

96. Глаголь. По поводу одной пьесы. (“Олеся”, драма М. Л. Кропивницького). – №3. – С.560-566.

97. [Повідомлення В. Горленка]. Письмо Алексея Петровича Стороженко к Андрею Александровичу Краевскому. – №5. – С.319.

98. Глаголь. Памяти Г. Ф. Квитки. – №8. – С.290-293.

99. Сообщил В. Г. Договор священника с прихожанами сто лет назад. – №10. – С.325.

100. Глаголь. М. М. Макаровский. (К пятидесятилетию его сочинений). – 312 С.488-495.

101. [Б.п.] Заметка. – №12. – С.506. [Пояснения В. Горленка з приводу рецензії Ф.Титова на “Записки Йоасафа Горленко...”].

102. Сообщ[ил] В.Г. Раздел посполитых в 1774 году. – №12. – С.501-2.

103. В. Г. Charles Burnier. En. Pussie. Sensations et paysages. Paris et Lausanne 1893 A.Lemerre et. F.Payot editeurs. – N- 12. – С.510-511.

1894

104. В.Горленко. Несколько данных о Боровиковском. – №10. – С.141-145.

105. W. Учебный атлас по русской истории. Составил барон Н.П.Торнау. Спб, 1894. Ц.1 р. – №10. – С.163.

106. Z. Полтавский земский музей. – №11. – С.307-309.

107. Z. Фабрика фарфора Миклашевского. – №11. – С.309-310.

1897

108 В. Г-ко. Один из стихотворцев-обывателей начала века. – № 3. – С.502-508.

109. [Б.п.] Поминки по Т. Г. Шевченке, Н. И. Костомарове и П. А. Кулеше в Петербурге. – №4. – С.15-17.

110. Z. Опыт военно-исторического исследования о козачестве. Выпуск 1-й. Полковника М.Нуджевского. Киев, 1896 г. 32 стр. – № 9. – С.79-81.

111. W. Д. Мордовцев. Козаки и море. Поэма. Спб, 1898 г. – №12. – С.92-94.

1899

112. В.Г. Князь А.В.Дабижа. (Некролог). – №8. – С.61-63.

113. [В. Горленко]. Кулиш П. А. Воспоминания детства (повести). Бахмут 1899 г. – № 9. – С.121-122.

¹ Історія української літератури. У 2 т. – К., 1987. – Т.1. – С.349.

² “Україна”. – Париж, 1953. – №102. – С.857.

³ “Киевская старина”. – 1883. – №6. – С.353.

⁴ Українські письменники. Біо-бібліографічний словник. У 5 т. – К., 1963. – Т.2. – С.188; УРЕ. – К., 1979. – Т.3. – С.110.

⁵ Серед них можна назвати такі: Біо-бібліографічний словник... – С.188-192; Устим Кармелюк. Зб. документів. – К., 1948. – С.295.